

כמות האור הנכונה, המנציחה ובמידה / ידועה הוספת את אימת זכרון הכדיחה הזה / לשקט איטנין כפרי". "שקט איקונין כפרי" — כך נראים רבים מן השירים, כמו הוקסאו רגעי יום-יום באיקונות רוחניות צבע ותנועה, אורה ויופי.

מסכת החיים הערביים שמסביבנו, על ידינו — ידועה לנו אך מעט. עתה הגיעה הבשורה דרך פאי ריס. המשורר איברהים, האמון על שירי קוואפיס ורילקה ואליוס ואחרים, בא ומגלה לנו עד כמה עיוורים היינו, ומה הפסדנו ומה אנו מפסידים יום יום. יופים של החיים הללו שעל ידינו נחשף פה לעינינו מלמטה, משורשם. איברהים, שלא במתי כוון, עקף את כל הגורמים ה"חשובים", המסתירים, הבומבסטיים, ונתן לנו את האנושי, הימיומי, הפשוט והנצחי. עושר זה כונח לפנינו בשירים הללו של ערבי יליד בית לחם, סכת צרפתית, ושיריו חוזר בדרך מופלאה למולדתם.

*

ומה הרזו עד כה לא ראיתי אף שיר אחד של איהו איברהים בצרפתית. גם בקשתי, בשיחה עם המתרגם, לראות משהו מן המקור, נדחתה אגב לגרסת כוונת ברנדי. לאור זאת, ולאור שלימותם הנפלאה של השירים בגירסתם העברית, עלה החשד גלבי שמא איברהים רק כשל היה... עם זאת, יש בשירים אותנטיות רבה כל כך, שרק מצטה-גלגול היה יכול לגרום להמצאה כה מוצלחת.

מכאן, שהמחבר כנראה חי וקיים. ואין זה משנה כלל. השירים בתרגומו של ישראל אלירן הם הישג נפלא, והם קוסמים בנקיונם, ברהיטותם, ואפילו ביטבועיות היסוד המשחקי שבהם. למשל, בית זה מתוך השיר "קלודריום": "ככל עוף השמים / ערשה ענפים / כנסיים זכין / פי ל בי / אני מהר / הר / על כלאי הורף / על סלאי סאי". תרגומו של אלירן הוא מעשה יצירה, כפי שתרגום טוב צריך להיות, אתה קורא בשירים הללו כבמקור. — תחתי דרגת הגאמנות הגבוהה ביותר, איך נשמעים השירים הללו במקורם — איני יודע עדיין, ויתכן מאוד שהתרגום אף השביחם. מכל מקום, שירים שיכלו לשמש מקור השראה לתרגומים שכאלה — אין ספק שהם שירים טובים.

ועדיין לא אמרנו כלום על יסודות אחרים שבשירים הללו — על "ים תיכוניתם" היפה עד כאב, ועל קו המוסקסואלי המהלך בכמה מהם, המקנה להם לא רק יתר קרבה לשירי קוואפיס אלא גם אנושיות נוגעת ללב, ועוד ועוד. על כל הצמין בשירים יוכל הקורא לעמוד בעיניו בספר הזה הגדיר ביסופו.

מאת משה הנעם

ה"עץ" במלה "השיר" — נקבל תיאור אפשרי של השירים הללו, נוסה: "השיר צומח כאן כדיוק רב ככל האפשר / כאילו כבר צמח בולו בפעם אחרת / זה טבע יסוד של השיר הצומח בביטחון פשוט שאין למעלה ממנו". אפילו השורה השניה — "כאילו כבר צמח" וכו' — אינה פוגמת כי שירי הספר, הסריים קבהם, יש בהם שלמות, טבעיות וקלות-לכאורה עד כי נדמה לפעמים שאולי היו כבר פעם. והרבי רים האלה נאמרים לשבחים.

המשורר איברהים זוכר דברים צודדים, כביכול קלי-ערך, והעוצמה שהוא מקנה להם מדהימה בכוחה ובישירותה והוא מכיר בתכונתו זו: "אני זוכר את התנועה / הזאת איני זוכר את האשה", אני זוכר את הקול / הזה איני זוכר את האשה, מסכת עשירה של תנועות וקולות, ריחות ומראות, נוצרת בשירים המעודנים הללו.

ומשורר, מתוך ספרותי יש בשירים האלה, ואף הוא מקנה מימד נוסף, נוגע ללב, לשירים. לפנינו משורר רך השר על כפרים ערביים חסמוכים לנו — בית גילא, תלחול, אכרדיס — והשירים עתה לפנינו בגירסה עברית נפלאה. הנה, אלה הם שירים על בני אדם ועל גוני האור ועל ריחות דקים והנשנות י, אהם כפרים שאנו רגילים לראותם, למרבה הצער, כמעט אך ורק בהקשר הלאומי-פוליטי, אר הם "קני מרצהים" שאנו עוברים בתוכם או לידם מהר, כורים — מוגשים לנו פה מבטנים, כפי שגטי בעו בזכרוננו הרגיש של משורר מופלא.

ועוד גורם לעוצמתם של השירים הללו: אלה הם שירים מדרגיים מאוד. זוהי שירה ברמה גבוהה של מי שאמון על מיטב השירה העולמית. להגיש בכלים הללו את הכפר הערבי — לכך לא הרגלנו. הנה, השיר על הכפר תלחול, אחד השירים היפים והחזקים שבספר, וכמרכוז — "רק" תנועת ידו של הנער העובד במטבח בהניחו נתח כבד על הגתלים, והשיר הנפלא הזה פותח בשורה "בפתח החנות מעט רברים קטנים" — שורה שרק משורר הידוע מהי שירה אמיתית, יעז לפתוח בה שיר.

איברהים כפתיע גם בדימויו, המופיעים לפתע כדבר פרוח נדיר ובלתי צפוי, ונעגועים עושים את העסק / קמיק יתר פנים ואחור / כמים תחת-אבן רוערים"; א: "היום ביקע כרבורה מתוך פתאים" — ועוד ועוד הפתעות מופלאות שכאלה, שהן חדשניות כל כך, ועם זאת סבירות ופתקבלות כל כך. באחד השירים כתב איברהים: "אני כך באם

הרז של אלירן

ג'ורני מתיא איברהים, "דרך בית לחם" שירים; עברית: ישראל אלירן, "מסריית פוע" לים" תשמ"א.

ספר השירים הזה הוא אחד מספרי השירה היפים ביותר שאני מכיר. הנה, אני פותח באקראי את הספר וקורא: "מתוך שדה / איש ערשה / אש / ואשה / בשקט / מכיפה / כו / ועושה / ער יניה / על כתפה / גניעה / עתיקה", בעצם — די בזה. הצמצום, הניקיון, החד-פעמיות — מוסלמים כבמעי שה נסים, עולם מלא נוצר כלאחר-יד, בקלות במינימום מלים — ובעוצמה כה רבה ובעדנה כה רבה לא זו בלבד שאין פה מלה יתרה או חסרה — דומה שאין פה צליל מיותר. זוהי שלימות שדיר לסוגיה, ואולי זה היה שיר "פשוט", אך יש פה שירים הרבה יותר מורכבים, ועם זאת אף הם שומרים כמעט המיד על ישירות ומשטות של הבעה. שיר הפותח ב"לקלוע קש / לטוות צמר / להפתיע פוכין" — כביכול אין בו דבר שאינו פשוט וטובן, אך האמיר רה, "להפתיע פוכין" — היא ההפתעה, המעניקה פתיאום לשורת הפעולות שנמנו מיכד הדש, נפלאה הקלות שבה הופך בהנפייד המשורר מין רשימה שכונת — "לקלוע קש / לטוות צמר" — לשיר.

יש בספר שירים חרישיים ומעודנים, על תחושות דקות וכביכול-צודדות, ותחושות שכאלה זוכות להבנה נקיה וכדויקת, וארה עומד מופתע מעוצמת הייאור של אותו משורר שכמעט אין להגידו: "מהנהת כף רגלה האחת / ליד כף רגלה האחרת / כמו פנונית ליד פנונית / על ענף רק מאד / לכד דבר מה / שיפה להשתיקו כשכין / עם אור ראשון ירד / וביקע את העצים". כמו של המשורר בהקניית כוח לריפיון, ביצירה במלים פפתיות את קל-הערך, הבלתי נחפש כמעט. המשורר הזה מרגיש דברים שבדרך כלל נהוג לעבור עליהם בחופזה, והוא חש אותם בעוצמה המאפשרת לו ליוצרים סחודש בשיריו.

"לשחת כמע' להסקני / הערין בזכרונתי שרק חמד / (שאיני ראוי לו) טנע כו / ומעוררו כו עכשיו נחדש" כותב איברהים, וכבמקרים רבים מוצא אתה בשיריו, אולי שלא במתכוון, את הניסוחים היקולעים ביותר לגבי אופי שירתו, בשיר "התאנה" דומה כי אם אך נחליף את המלים, "התאנה" או